

2. pótzárthelyi dolgozat

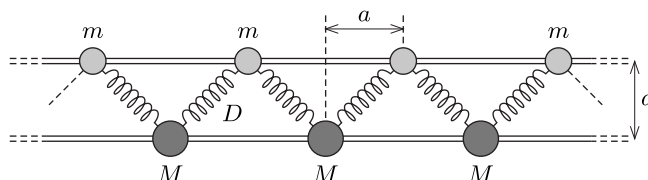
Kondenzált anyagok fizikája gyakorlat

2016. december 22. (csütörtök)

Fontosabb tudnivalók

- Ne felejtse el minden lapra ráírni a nevét!
- A feladatok megoldási ideje 75 perc.
- A rajzos feladatoknál nyugodtan használhat ceruzát, egyébként használjon tollat!
- A feladatok megoldásához író- és rajzeszközökön kívül semmilyen segédeszköz (könyv, füzet, mobilkészülék, laptop stb.) **nem** használható.

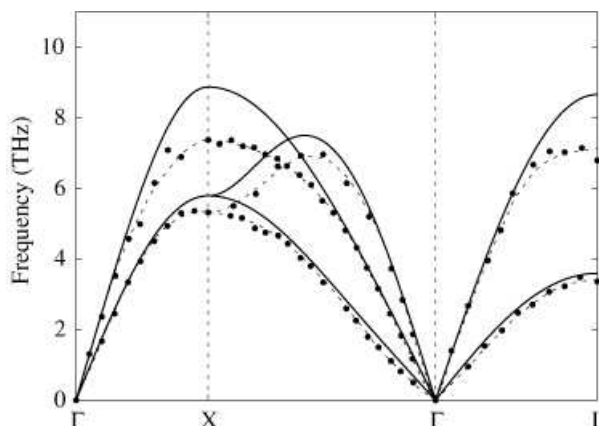
1. (30 pont) Vízszintes síkban a távolságra fekvő, két párhuzamos rúdra apró, felváltva m és M tömegű gyöngyöket fűztünk, melyek súrlódásmentesen mozoghatnak a rudak mentén. A gyöngyöket egyforma D rugóállandójú rugókkal kötöttük össze az *ábrán* látható módon. A rugók egyensúlyi állapotban feszítetlenek.

a) Használjuk ezt a rugós rendszert egy szilárdtest rácsrezgéseinek modellezésére! Periodikus határfeltételt használva ($N + N = 2N$ darab gyöngy esetén) határozzuk meg a modell transzverzális rezgéseinek lehetséges $\omega(q)$ sajátfrekvenciáit a hullámszám(vektor) függvényében!

b) Ábrázoljuk az eredményt grafikonon az első Brillouin-zónán belül (ügyelve a Brillouin-zóna méretére)! Hány diszperziós relációt kapunk? Melyik az optikai ág, és melyik az akusztikus ág? Egy kis rajzzal érzékeltesse, hogyan rezegnek a gyöngyöcskék az akusztikai és az optikai módusban!

2. (10 pont) Az *ábrán* egy kristályos anyag fononspektruma látható (azaz a lehetséges sajátfrekvenciák a sajátmódus hullámszámának függvényében) a Brillouin-zóna jellegzetes, magas szimmetriájú irányai mentén. (A kis pöttyök a mért értékeket, a folytonos vonalak pedig az elméleti jóslatot jelölik.) Hány dimenziós a kristály szerkezete, és hány atom van az elemi cellájában? Nevezzen meg egy anyagot, amely ilyen tulajdonságokkal rendelkezik!

3. (15 pont) Egy *háromdimenziós*, a rácsállandójú kristályban az egyik optikai fononág diszperziós relációja a Brillouin-zóna közepén jó közelítéssel az $\omega(q) = \omega_0 + \alpha q^2$ összefüggéssel írható le, ahol α és ω_0 konstansok. Határozzuk meg ezen optikai fononok $g(\omega)$ állapotosűrűségét!

Emlékeztető: A $g(\omega)$ állapotosűrűség megadja, hogy egységnyi térfogatú mintában az $(\omega, \omega + \Delta\omega)$ (kör)frekvenciaintervallumban $g(\omega)\Delta\omega$ darab rezgési állapot lehetséges.

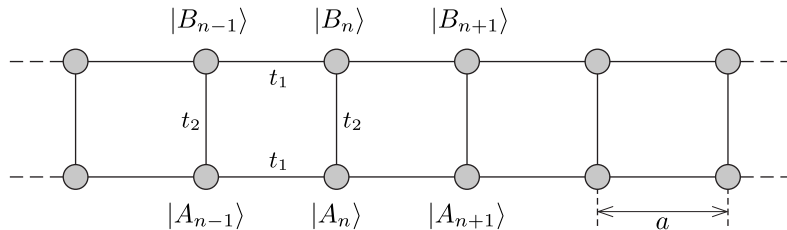
4. (20 pont) Egy szilárdtest egydimenziós modelljében a rácsperiodikus potenciált az x koordináta függvényében a következő függvény írja le (d és V_0 állandók):

$$V(x) = V_0 \sin^3\left(\frac{\pi}{d}x\right).$$

a) Mekkora az a rácsállandó?

b) A közel szabad elektronok közelítését használva ábrázoljuk vázlatosan a diszperziós relációt a redukált zónák sémájában! Határozzuk meg, melyik k -pontokban oldódik fel a sávok degenerációja, és mekkora a kialakuló tiltott energiasávok (gapek) nagysága.

5. (25 pont) Egy hosszú, $2N$ atomból álló láncmolekulát szoros kötésű közelítésben az *ábrán* látható módon modellezünk. Az on-site energia mindenhol ε_0 . Az ábrán folytonos vonallal összekötött szomszédok közötti hopping mátrixelemek különböznek csak nullától, nagyságuk t_1 és t_2 (valós értékek) aszerint, hogy vízszintes vagy függőleges irányú szomszédokról van szó. A rácspontokra lokalizált állapotokat $|A_n\rangle$ és $|B_n\rangle$ módon jelöltük az ábra szerint.

Tételezzünk fel periodikus határfeltételt. Határozzuk meg az elektronok $E(k)$ diszperziós relációját a k hullámszámvektor függvényében a szoros kötésű közelítésben! Ábrázoljuk vázlatosan a diszperziós reláció(ka)t, legyen mondjuk $\varepsilon_0 = 0$ egység, $t_1 = 1$ egység és $t_2 = 2$ egység!

Útmutatás. Írjuk fel a Hamilton-operátor mátrixát, ügyelve a hermitikusságra! A sajátvektort keressük a következő alakban:

$$\begin{pmatrix} \vdots \\ Ae^{ikna} \\ Be^{ikna} \\ Ae^{ik(n+1)a} \\ Be^{ik(n+1)a} \\ \vdots \end{pmatrix},$$

ahol A és B konstansok. A diszperziós relációnak két ága lesz, ami két sávnak felel meg.

Jó munkát, kellemes ünnepeket! VM.